

Vad bör vi tänka om
djuren, och huru
böra vi förhålla
oss mot dem? :
Tvenne...

12 K Br.

National Library
of Sweden

Ekon.
Djurskydd.
(20)
1883

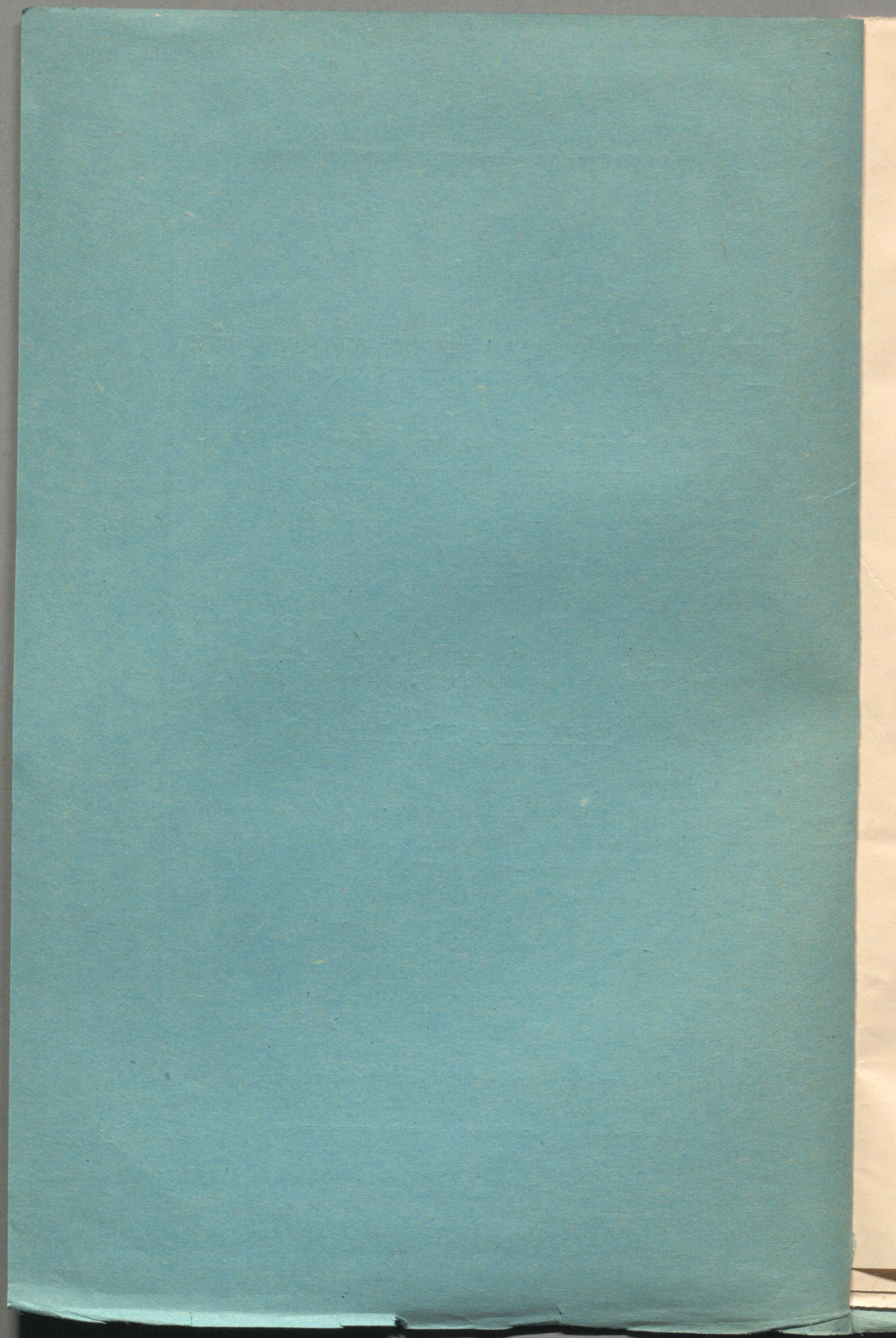
Hvad böra vi tänka om djuren, och huru böra
vi förhålla oss mot dem?

Tvenne af

Svenska Allmänna Djurskyddsföreningen
Belönade Skrifter.

Norrköping
M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.
1883.

Hvad böra vi tänka om djuren, och huru böra
vi förhålla oss mot dem?

Tvenne af

Svenska Allmänna Djurskyddsföreningen

Belönade Skrifter.

Norrköping, 1883.

M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.

Hvad bora vi tænke om djuren, och huru bora

vi förhålla oss mot dem?

Tryckt af

Svenska Allmänna Djurskyddsforeningen

Böjanda Skriftst.

Norrköping, 1883.

DE W. WILKES & CO. BOKTRYCKERI

Hvad böra vi tänka om djuren, och huru böra vi förhålla oss emot dem?

Hör nu, min käre Anders Johan, hvilket vill du helst ha till slagt, en fet gris eller en mager gris?

"Det var väl dumt frågadt", föreställer jag mig att svaret blir, "det vet väl hvar och en, att det blir likare och bättre slagt på allt vis, om grisen ä' fet."

Du har rätt, fullkomligt rätt.

Nå, du då, min kära Maja Lena, hvilket tycker du bäst om, när du har brådtom att få göra ifrån dig med mjölkingen, så att du kan få komma med på dansen i granngården en stund, antingen att korna stå stilla och släppa ned mjölken, när du kommer med stäfvan, eller att de gå undan för dig och hålla inne på mjölken, så att du mest får dra armarna ur led och händerna värka, som om de suttit i kläm? Jag tar nemligen för afgjort, att du är en förståndig flicka, som vet att den bästa mjölktdären sitter längst in, och som därför vill mjölka ur den sista droppen, det må sedan gå med dansen som det vill.

Ja, jag vet hvad du kommer att svara, så du behöfver ingenting säga om den saken. Det hör jag nog, att ni båda vet hur ni vill ha det, men vet ni också hur ni skall komma derhän att få det som ni vill?

"Ja", säger ni, "en ska väl va vänlig ve kriterra, och inte hushålla illa med dom, så blir di trefna och inte rädda för en heller."

Jaha, det är alldeles rätt, men hur går det med den der vänligheten ibland?

När kära far sjelf har varit ute hos dig och domderat för du icke håller ärjkroken ren, utan låter den gå ofvanpå, långa styckena, hvad säger du då till oxarna, se'n han har gått sin väg? Jag är rädd för att det är piskan, som har det mesta att säga.

Och du Anna Stina, när kära mor inté ville låta dig gå till auktionen i lördags, hur gjorde du när du kom ut i ladugården? Jo, du, jag har allt reda på dig, skall du tro.

Du gick ut i förargelsen en halftimme för tidigt, så att alla korna ännu lågo, och så skrek du: "opp kjö, och stå på tå!" och gamla Blomstra, som aldrig kunde tro att det var allvar och därför icke gjorde sig så brådtom, fick en spark af dig och ett rapp med torktrasan, så hon visste icke hvad hon skulle tänka.

Och det der kalfkräket i kätten derborta, som en skall ha ett sådant göra med, — när han på inga vilkor ville dricka ur stäfvan, utan tyckte att dina fingrar smakade mycket bättre, hur gick det med honom?

Jag är rädd han blef utan, den qvällen. Den enda som fick sitt ordentligt det var Mia, ladugårdskatten, och hon hade nog utvägar ändå att förse sig.

"Ja", säger ni, "när det blir så der förargligt, så rår en väl inte för att en blir ledsen."

Medgifves, medgifves, men tänk dig nu, Anders Johan, eller du, Anna Stina och Maja Lena, att kära far hade fått förargelse vid uppbörden för kornet, som han icke ville låta dig vanna om, och han sedan kommit och trätt på dig, hvad skulle du tyckt om det?

Eller om kära mor hade fått igen väfven, som hon äntligen ville svepa och solfva sjelf, fast du kunde ha gjort det bättre, som hade fått lära hos sjelfva mor i Yxstad, och du sedan fått förargelse och ledsamt för det, skulle du tyckt det vara rättvist?

"Nå, men", svarar ni, "det är väl olika, kriterera lär väl inte förstå, om det är rättvist eller orättvist, när en snäser till dom."

Kan ni tro det på allvar? Se på den der hunden, som kommer och sqvallrar på sig sjelf, när han gjort något fuffens. Se på hans förläget, inställsamma småleende, och denna vältaliga svans. Hela hans utseende tyckes säga: "Kära du, det var ett förhastande af mig, den der öfverblifna pannkakan var ju så vidbränd, att jag aldrig kunde tro att någon af eder skulle vilja äta den, — men låt oss nu tala om något annat — skall du icke gå ut och gå, så följer jag med?"

Och stackars gamla Grälla! Hon har fått en ovana i ungdomsåren, då huden ännu var känsligare, att nafsas till den, som ryktar henne, litet smått ibland. Händer det då så illa att hon nyper till litet för hårdt, när skrapan i den tunga, ovana handen får öfver de magra benknotorna, då vet hon blott allt för väl att här blir stryk utaf, och när då det arma djuret kryper upp i spiltan under slagen och blott det stumma, förskrämda ögat talar sitt vältaliga språk, då — ja då skulle jag vilja taga till käppen och hjälpa till, men det skulle ej vara Grälla som fick smaka den.

Hvad tror ni väl att vi skulle få höra för ett omdöme om oss sjelfva, om vi förstode oss på foglalåt, som konung Salomo?

Ni kanske icke tror att djuren ha sitt språk, de också. Jo, jo, men, ha de så. Det är alldeles icke svårt att öfvertyga sig härom, om man blott har ett par vakna ögon; att förstå detta språk är deremot svårare, fastän man med god vilje kan lära åtminstone dess ABC och de första grunderna. Har ni aldrig sett ett par trötta skjutshästar, när de ha fått gå i skridt en stund, luta hufvudet tillsammans och liksom hviska hvarandra något i örat?

Jag tänker, de säga då ungefär så här: "nej, kära du, vi få allt lof att fnalla på, fast det går trögt i sörjan, annars känske Calle får förtret af den resande och anmärkning i dagboken, och vi få smaka på tagelpiskan, och den se vi helst att vi slippa."

Och lika så, när du hade värk i handen här om året, så du ej fick sofva på många nätter, utan gick fram och tillbaka och småjemrade dig, mins du ej hur gamle Wäcke kom och satte sig framför dig och såg på dig med så uttrycksfulla ögon och började gnissla och låta smått han också. Sade han icke då, lika tydligt som om han hade talat: "ack, om jag kunde ta den värken ifrån dig, husbon' lille! — Hvad ska vi ta oss till?"

"Ja, det är godt och väl", hör jag nu Anders Johan säga, "men du lofte lära oss hur vi skulle få grisen fet."

Vänta du, det kommer nog, det också, men det är så mycket annat som sammanhänger dermed, som man kanske aldrig tänker på.

I Tyskland, som annars i allmänhet är ett rikt och fruktbart land, ja, som tyckes vara välsignadt med alla Guds goda gåfvor, lida de på många trakter mycket af jordmask, kålmaskar och allt slags annan ohyra. Ni skulle blott se deras jordbruk en gång, och hvilken otrolig flit som är nedlagd derpå; åkrarna äro som trädgårdsland, der synes icke en sten så stor som min hand, det är djupgräfdt allt ihop, och några öppna diken, eller gärdesgårdar, som skymma bort solen, finnas ej heller; och likväl blir det ofta så godt som missväxt, blott emedan frat och ohyra äter upp brodden och den växande grödan. Hur tror ni *det* kommer sig?

När jag var pojke, d. v. s. för 30, 35 år sedan, och gick i skola derute, hade folkskole- och andra lärare på många trakter fallit på den olycksaliga tanken att väcka pojkarnes håg för naturstudier dermed att de uppmuntrade och hjälpte dem att göra äggsamlingar. Hvar onsdag och lördag eftermiddag, under våren och försommaren, drog då hela skaran ut med läraren i spetsen, och föllden kan ni nog föreställa eder. Hvad den ene ej upptäckte det fick en annan syn på, och inom kort fans icke ett fogelbo i trakten som icke var plundradt och öfvergifvet.

Nu veta vi nog, litet hvar, hur mycket en pojkes samlingar äro värda för honom, när de väl äro anlagda, det

vill säga, när sysselsättningen, och dermed vanligtvis också intresset, är slut. När så byteshandeln med andra ej heller vill gå längre, så hamnar hela härligheten i en skräplåda.

Men nu är det tyst som i en graf i hvarenda skogsdunge och i trädgårdarna; sparfvar och insekter, som trifvas rätt godt tillsammans, ha de fått behålla, men alla de små sångfoglarna, som äro de rätta insektsfienderna, ha dragit bort till mera fredliga häckplatser, och ännu i dag lider mannen för hvad han som pojke brutit.

Småfoglarna kunde man för resten ha mycket att säga om. Der jag bor voro de i början lika skygga som på andra ställen, men de märkte snart nog, att de blefvo omhuldade, och blefvo allt mer orädda och förtroliga. Vi ha s. k. fönsterbräden framför några af fönsterna, der vi strö ut hafre, kött- och brödsmlur, talg m. m. under vintern, och så fort hösten kommer, infinna sig de små gästerna, och de visa en stor olikhet i sitt beteende mot oss, som de känna igen, och mot andra som de ej lärt sig att ha förtroende för. När vi öppna fönsterluckorna för att strö ut något, så komma de och sätta sig på brädet, medan vi ännu syssla med att breda ut maten åt dem, men när någon främmande sitter bakom de stängda dubbelfönstren, komma de blott i största hast, plocka några korn eller smulor i näbben och flyga sin väg.

De vanligaste af våra små gäster äro talgoxe, nötväcka eller trädskrypare och entita. Blåmesar och domherrar äro mera skygga.

Någon gång kommer en nötskrika, som en jätte ibland dvärgar, och kör bort hela flocken, eller också kommer en ekorre och ser efter hvad som finnes att få. Sparfvar och gulsparfvar komma ej förr än det är sluttröskadt på logen, då komma de i stora skaror, med temligen oförsynta åthäfvor, och likväl utan den rörande förtrolighet som de andra små visa.

Det är ett nöje som man har alldeles fritt, och som man aldrig tröttnar på. Äfvenså kan man ha mycket både

nytta och nöje af fogelholkar, som man sätter upp på trädens solsida, ty när småfoglarna få se att man beskyddar dem, bli de snart liksom halftama, så att de bygga sitt bo helt obekymrade om sina stora vänner, så att man får kasta en blick in i deras lilla familjelif.

Om vi kunde återfå ett litet stycke af paradiset på denna jorden, som skulle kunna vara så schön, och der dock så många tårar rinna och så många suckar uppstiga, tänk hvad det skulle vara!

Men vi kunna verkligen återfå liksom en skuggbild, ett återsken af denna paradises förlorade frid, om vi blott vilja. Det finnes ingen ibland oss, han eller hon må vara hur arm och ringa som helst, som icke utöfvar ett inflytande på andra, vare sig till godt eller ondt. Och det behöfdes alldeles inga vidlyftiga förmaningar, om blott föräldrar, husbönder och matmödrar, äfvensom lärare och lärarinnor, sjelfve älskade djuren och hade ett barmhertigt hjerta emot dem, ty exempel verka dock mer än alla förmaningar.

Och det är rätt eget att till och med de djur, som annars lefva i osämja, på sådana ställen, der husbondefolket söker att stifta frid i stället för den beständiga ofriden, snart nog komma underfund dermed och rätta sig derefter. Kattnaturen, och dess begär efter byte, är väl nästan omöjlig att öfvervinna, då det gäller småfoglarna i fria tillståndet, men att man kan lära en katt att respektera t. ex. en kanariefogel, äfven då han går lös på golfvet, det har jag sett. Hundarne och katten i mitt hem leka med hvarandra, äta allt emellanåt på samma tallrik och sofva på samma kudde. Jag hade en liten stöfwaretik som blef beröfvad sina valpar, hvarpå stackars Yrsa upptog en liten kattunge, som hon ammade och skötte med rörande omsorg, fast de små klorna, som kattungen omedvetet spände ut och in, voro mycket besvärliga.

Ja, kära vänner, deruti ligger sjelfva knuten: *sådana vi sjelfva äro mot djuren*, som äro anförtrödda åt oss och som vi en gång skola aflägga räkenskap för, *sådan*

blir också vår omgifning, våra barn och våra tjenare emot dem. Jag talar nu om sådana, som af tanklöshet och oförstånd mången gång kunna vara grymma, utan att ens veta eller vilja det. Sådana gåtlika, djupt sjunkna varelser, som utöfva grymhet, emedan de finna ett nöje deruti, talar jag icke om och vill ej heller tala till dem eller komma i något slags beröring med dem.

Men nu skall jag säga något om den der feta grisen, som Anders Johan så länge har väntat på, och lika så nämna några andra förhållanden, både i ladugård och stall, både ute och inne, ty här är icke fråga om det ena eller andra djuret, utan om djuren i allmänhet. Men eftersom vi börjat med grisen, skola vi väl afhandla honom först.

Många äro de som tro att svinet är ett smutsigt djur, som trifs i orenlighet, om det blott har fullt upp med mat, men det är ett stort misstag. Försök blott en gång med två små grisar ur samma kull; låt den ene få ett upphöjdt, varmt och torrt sofställe, ett fast golf, med lagom aflopp, och, om möjligt, tillfälle till badning, i fall det är på sommaren. Låt den andre åter dra sig fram så godt han kan i en vanlig upptrampad, gyttjig svingård, efter det vanliga bruket hos allmogen, och ni skall få se, go' vänner, att den förre blir fet och treflig på hälften af den mat som den senare behöfver. Renlighet och en jemn, god behandling gör så otroligt mycket härvidlag, att man nästan kunde känna sig frestad att tro, att somliga personer ha s. k. "svinalycka".

Äfven i ladugården är det långt ifrån som det borde och kunde vara. För det första låter ni, af illa förstådd sparsamhet, de arma djuren gå ute under de långa, kalla höstnätterna, så att de frysa utaf sig den lilla smula hull de kunnat samla under sommaren, och behöfva halfva vintern att repa sig på. De skulle fara mycket bättre, och ni skulle få mycket större afkastning af dem, om ni toge in dem hvarje qväll, så fort nätterna börja bli kyliga, d. v. s. vanligen i September, äfven om ni ej gäfve dem en enda halm-

pipa till nattfoder. Är det någon som har några lönnar på egorna, bör han noga taga vara på löfvet, allt som det faller på hösten och begagna det till nattfoder åt korna, — det är aldeles förträffligt. Men ni bör ej af fruktan för det besvär som den dagliga insamlingen förorsakar, låta det ligga qvar ute till dess det börjar att skämmas. Äfvenså bör du, min kära Maja Lena, skriva upp en bestämd dagordning åt dig, så att hvarje arbete i ladugården sker så mycket som möjligt på bestämd tid. Du skall få se, att kreaturen må oändligt mycket bättre deraf, och de lära sig så snart denna dagordning, att du på deras beteende kan se, om du håller din rätta tid eller ej. Och du bör ej tro, att du kan vara hur ojemn och konstig som helst emot korna om vintren, då de äro bundna och ej kunna gå undan för dig, och att de likväl skola komma till dig i mjölkfällan, då du om sommaren går ut i hagen för att mjölka. Nej du, barn lilla, då lurar du dig sjelf, om du tror det, ty sådan du är emot dem om vintern, sådana skola de vara emot dig om sommaren. Det är verkligen förödmjukande för oss, högfärdiga dumma människor, som tro oss stå så oändligt högt öfver djuren, när vi tänka på med hvilket tålmod dessa fördraga våra nycker och vårt dåliga lynne, då de skulle kunna gifva oss så eftertryckliga tillrättavisningar, om de ville.

"Ja", säger du, "det ginge väl an, bara jag hade att ge dom, men hvad skall man göra, när fodret tar slut, och kriterorna står och svälter."

Kära du, det kan jag väl förstå, att det skall kännas påkostande, men om du vet med dig sjelf att du hushållat efter bästa förmåga med fodret, så får du lemna saken i Hans hand, som hörer kreaturens d. ä. hela skapelsens tysta suckan, och be Honom hjälpa dig att finna på råd och utväg. Och så bör du tala vid far, att han ej håller så onödigt många kreatur, som han ej mäktar underhålla ordentligt året om, utan att han tar exempel af de tyska jordbrukarne.

Der finnas jmförelsevis rika bönder, som aldrig i sitt lif egt en ox eller en häst, men deremot hålla två till tre goda kor, som utföra allt körarbete. Dessa fodras mycket starkt, så att de äro feta och glänsande och mjölka 3, 4 gånger så mycket som våra svältfödda små allmogekor. Men de köras antingen med pannok, med en stoppad puta inunder, eller också med en ordentlig loksele, och jag har aldrig kunnat märka att de farit illa deraf. Men, som jag sade nyss, de fodras derefter; det är t. ex. alldeles icke ovanligt att få se korna stå och äta nyslagen klöfver eller lucern, med ett tjockt mjöllager derpå.

Tänk nu efter, hur många mummar som finnas i en torparens ladugård t. ex. i Småland. Ett par stutar, 2 till 3 år gamla, allt efter som torpet är, och måhända ett par ettåringar på tillväxt, som skola bli i de förras ställe, när dessa bli för stora. Dertill 2, 3, kanske till och med 4 kor, en qviga, och några får. Detta är ungefär uppsättningen på ett torp, som utgör 3 karldagsverken i veckan året om och lika många hjälp- eller qvinnsdagsverken under sommarn, och säg sjelf om jag tagit till för stor uppsättning. Nu skola vi se efter, hvad han har att föda alla dessa med. Han får möjligen 8, 10 parlass hö på sin äng, och vi veta nog huru små dessa lassen äro, hela höskörden på ängen skulle ej utgöra mer än 2, 3 ordentliga lass på jemnare mark. Dertill kanske kan han berga lika mycket starr eller madhö, som han sätter stort värde på, fast det vanligtvis är mera kraftlöst än råg eller hvete-halm, och möjligen 1 eller 2 lass så kalladt renfoder, d. v. s. hö som bergas på åkerrenar och gärdesbackar. Dertill kommer 2 till 300 kärfvar löf, och halmen efter 40 till 50 rökar råg och 80 till 100 rökar hafre, vi skola icke vara knussliga mot vår torpare, utan antaga att han får god skörd. Räkna nu sjelf ut, hur långt allt detta skall sträcka sig. Den uträkningen kan ett barn göra, och är det då underligt, om fodret är slut strax efter jul, och att torparen sedan icke vet hvad han skall gifva sina

kreatur, utan får gå fram till herrgården och be patronen om litet halm.

Jag vet nog, att de fleste af vår allmoge hellre skulle flytta till fattighuset än köra en ko, men så länge man är så hårdt bunden af en fördom och så litet kan beräkna hvar den största fördelen ligger, kan man aldrig komma på grön qvist. Om en torpare på ett dylikt torp hölle blott två kor, och födde dem riktigt och väl året om, skulle han kunna utföra allt sitt körarbete med dem, och hans lilla jordbruk skulle få ett helt annat utseende, ty spillningen efter två *väl* födda kor är mer värd än efter ett helt dussin som äro så magra och kraflösa, att de knappast kunna stå på benen, när de släppas ut på våren.

Ni kanske tycker, att detta är en afhandling i jordbruk, som alldeles icke hör hit, men är det då icke ett upprörande djurplågeri, att låta tusentals djur så godt som svälta ihjäl hvar vinter? Och när då dertill den *egna fördelen så klart och tydligt pekar på rätta förfarings-sättet*, kan man ej annat än undra på vårt kära svenska folk, som annars är så klokt och har så lätt att reda sig i kinkiga belägenheter. Men jag vill ge dig ännu ett godt råd. Om du har ett större eller mindre torp eller något annat litet jordbruk, så tänk aldrig att du skall förtjena något kontanta pengar — som det alltid är ondt om på landet — med att hålla dig en häst. Gör du det, skall du få se, att den stackars hästen blir ett af Pharaos magra nöt i din hushållning; han kommer att äta upp hela ditt lilla jordbruk, fast han sjelf är mager som ett par hopslagna bräder. Jag har redan varit så vidlyftig, att jag nu ej kan förklara detta för dig, för den händelse du ej inser det sjelf, men du kan lita på att det förhåller sig så, som jag säger. Tag hellre till hvilket arbete som helst på din lilla jordtorfva, blott du får vara hemma sjelf och slipper att lägga de fattiga höstråna på landsvägen. Hvad annat godt eller ondt saken kan hafva med sig talar jag nu icke ens om, jag vill blott visa dig hvar din fördel ligger.

Innan jag lemnar ladugården, vill jag rätt vackert be eder alla, husbönder och matmödrar, att ni aldrig mer tillåter att någon kalf, får eller annat småkreatur slagtas inne i ladugården, i alla kreaturens och framför allt icke i den halft förtviflade modrens åsyn, som jag så ofta, till min stora harm och grämlse, har sett att det sker. Sök ej att ursäkta eder dermed, att kreaturen ej skulle förstå hvad det är fråga om; man måste vara bra slö och dum för att kunna på allvar tro något sådant — och om ni vill vara riktigt ärliga mot mig och eder sjelfva, så vet ni mycket väl att djuren lida af att se ett annat djur slagtas.

Om de bästa sätten att slagta de olika kreaturen vill jag här ej yttra mig, derom kan ni få upplysning i tidningen "Djurvännen", som borde finnas i hvarje hem på landet, om möjligt, eller åtminstone i alla skolor och sockenbibliotek.

Men jag skulle nu till slut också tala några ord om stallet och hästarna.

De flesta menniskor ha ett slags oklar föreställning, att om en häst blott är fet, skall man kunna begära hvad som helst af honom. Huru ofta får man icke höra personer, som annars ha ett ganska ömt hjerta för djuren, säga: "åh, de der hästarne äro så feta, dem gör det ingenting." De betänka icke, att detta lösa hull är mycket bedrägligt, isynnerhet hos hästar som gå på bete, och att det, långt ifrån att gifva dem kraft och uthållighet, tvärtom sätter dem ur stånd att förrätta ansträngande arbete, så fort de skola gå fortare än i skridt eller smått lunk. Det är så enkelt och naturligt, att hvar och en inser att det måste förhålla sig så, då det gäller alla andra skapade varelser, men så fort det blir fråga om hästar, tror man att det skall vara tvärtom. Märk väl, jag vill visst icke att hästen skall vara mager, i den vanliga meningen, eller därför att han ej får nog att äta, det är blott ämnadt som ett gif-akt! för kuskar i allmänhet, äfvensom för många husbönder, att ej i falsk välmening låta sina hästar stå många dagar, ja kanske hela veckor utan att komma ur stallet och under

tiden stoppa uti dem allt hvad de förmå. Utan rörelse ingen helsa, detta gäller både folk och kreatur.

Det finnes väl knappast något djur, som lider mer af en hård, ovänlig behandling än hästen, just i följd af hans förstånd och mottaglighet för yttre intryck. Många äro de, som fastän de kanske aldrig egentligen misshandla sina dragare, dock heller aldrig låta dem få höra ett vänligt ord, och redan detta är ett lidande för hästen, som rentaf har behof af vänlighet, hvarförutan han aldrig riktigt trivves, om fodret än är aldrig så rikligt.

Så mycket kan jag säga dig, min käre Anders Johan, om du någonsin kommer att föda upp en unghäst, och han skulle visa ett vresigt, misstänksamt lynne och en eller annan oart, så påstår jag att det är ditt fel.

"Ne-hej", svarar du då, "det är ingen sanning, för hans mor var likadan, det kan jag bevisa, så det har han allt ärft."

Ja, min vän, medfödda anlag och olika lynnen förnekar jag visst icke, dertill har jag födt upp för många fölungar, men om fölungen har dåliga anlag efter endera eller båda föräldrarna, så att han redan som diföl både biter och slår, så försvinner detta så småningom, om han behandlas på ett saktmodigt och tåligt sätt. Att man bör vara dubbelt försiktig med ett dylikt djur, och mer än någonsin annars gifva akt på och beherrska sitt eget dåliga lynne, faller af sig sjelf, ty annars kan du på ett ögonblick förderfva allt hvad du med tålmod och mildhet åstadkommit, och laga till obehag åt dig under hästens hela öfriga lif.

Man tror i allmänhet att inkörningen är den svåraste tiden, då hästen lättast får ett eller annat fel eller oart. Dertill kan man svara både ja och nej. Men jag kan försäkra dig, att om du behandlat din unghäst rätt, skall han få ett oinskränkt förtroende för dig och söka skydd hos dig, då han tror någon fara vara å färde, och då är mer än hälften af inkörningsarbetet undanstökadt, inkörningen går nästan af sig sjelf, och ju lifligare och ädlare fölungen är, ju lättare förstår han hvad du begär af honom.

Jag skulle kunna anföra många exempel som stöd för mitt påstående. Saken är helt enkelt den, att en unghäst, som är uppfödd på detta sättet, aldrig blir så uppskrämd, det må nu hända honom hvad som helst, äfven om han skulle råka att göra sig rätt illa, ty han litar fullt och fast derpå, att man ej vill göra honom något ondt. Det har ni väl alla någon gång gifvit akt på, hur förunderligt tålig och lugn hästen är under svåra kroppsliga smärtor, så snart han ej på samma gång blir rädd. Jag vill visst icke påstå, att icke hvilken unghäst som helst kan göra ett eller annat litet snedsprång, eller hitta på något barnsligt okynne, men det är en otrolig skilnad emellan dylika godmodiga, lekfulla försök att få sin vilje fram, och det motstånd som en fölunge gör, som aldrig fått lära sig att anse människan som sin bästa vän, ty en sådan anar försåt i allt som är honom främmande; i selen som trycker honom och tyckes vilja hålla honom tillbaka, i åkdonet som förföljer honom, i allt ser han blott en ny fiende.

Hvad säger ni om en åttaårig ridhäst, som aldrig i sitt lif haft sele på sig, liflig och lättskrämd, med ett häftigt, oroligt lynne, men likväl så hjertegod och from, att han ej skulle velat göra en mask för när — nå väl, denna häst satte jag för första gången för en lätt släde, och åkte, alldeles ensam, öfver en mil bort och hem utan att han gjorde ett enda snedsprång.

Då vi nu tala om körning och dylikt, skulle jag vilja be alla vagnmakare och slöjdare på landet att skaffa sig bättre modeller till sina vagnar, ty de nu brukliga, med sina små, starkt skålfällda hjul, som alla sträfva att gå i en annan riktning än den använda dragkraften, är en verklig djurplåga.

Äfvenså begår ni, kära husbönder, utan att ens veta det, en oförsvarlig grymhet, då ni, blott af lättja och sparsamhet, låter skorna ligga kvar på hästens fötter så länge som ett söm ännu vill hålla, — men ni kanske förstår mig bättre, om jag säger att ni gör eder sjelfva den största

skadan dermed. I allmänhet börjar ni aldeles för tidigt att sko edra unghästar, ty både deras hofvar och deras välbefinnande i allmänhet skulle vinna på att fötterna finge växa och utveckla sig på ett naturligt sätt. Hvad skulle ni sjelfva tycka om att ha ett par trånga, jernhårda stöflar på eder, som klämde eder öfverallt, och som ni ej fick ta utaf hvarken dag eller natt?

Då vi nu börjat att tala om skoningen, kan jag så gerna ge ännu ett par goda råd. Vänta icke med att vänja in unghästen till dess tiden är inne att sko honom, utan lär honom redan som helt ung att villigt låta taga upp fötterna, och när du då skall sko honom, så håll icke upp hans fot så högt, för att *du* skall slippa kröka ryggen för mycket, att det arma djuret håller på att falla omkull och icke *kan* stå stilla, utan alltjemt söker att återställa jernvigten med sina steg åt sidan, och framförallt, låt honom hvila och sträcka på de domnade benen emellanåt. Det betyder ingenting, om smeden skulle få vänta litet i början, det är bättre det, än att få unghästen skorädd för hela lifvet.

Men nu komma vi till det svåraste, der du kommer att röna det mesta motstånd af mäster smed, om du nemligen, som jag hoppas, lyder mitt råd. Jag tar för afgjordt att smeden har försökt att göra skorna efter hästens fötter och att han lagt märke till olikheten mellan fram- och bakfötterna, så att han icke behöfver yxa till foten för att den skall passa skon, det der är saker som förefalla någorlunda rimliga, fast de visst icke alltid påaktas. Men innan smeden tar i verkjernet, skall du säga till honom ungefär så här: "Vill ni nu lofva att lyda mig, så skall ni få sko min häst, men vill ni icke det, så säg ifrån, hvad skorna kosta, så låter jag någon annan lägga dit dem." Går han då in på din begäran, och det gör han helt säkert, då han ej ännu vet hvad det är frågan om, så säger du till honom: verka då blott af sjelfva bärranden, och bry er ej om att putsa till hvarken kråkan eller sulan, ej heller att öppna på trakterna."

Men då skall du få höra! Är du då ej riktigt karl för dig, och håller honom till hans löfte, så öfvertalar han dig att låta honom göra på det sätt, som far och farfar före honom brukat. Jag kan nu icke här ingå i någon vidlyftig förklaring, men har du aldrig kommit att tänka efter, hvad nytta och ändamål den sega spänstiga kråkan har i sitt naturliga tillstånd, då den fritt får beröra marken? Inser du icke, att den då är som buffertarne på jernvägsvagnarna, ämnad att minska alla stötar, som annars skulle smärta hofven? Låter du aldrig någon landtsmed vanställa och förderfva fötterna på dina hästar, utan strängt håller på att han endast afverkar sjelfva bärranden, så att foten kommer att stå i sin naturliga ställning, så skall du kunna köra på glansis och de halaste vägar utan de stygga ishakarna, som hästen så ofta sårar sig på, ty den der kråkan minskar icke blott alla stötar, utan bevarar också hästen från att halka.

Tro mig, hästhofven är ett så fint uttänkt och så mästertligt utfördt konstverk, att hvarken smed eller vagnmakare kan förbättra något derpå.

Men jag måste nu sluta, jag har redan talat alldeles för länge. Om ni aldrig sjelfva tänkt öfver något af dessa många missförhållanden, så börja nu — det är aldrig för sent — och försök att göra djurens korta lif så mycket som möjligt till glädje för dem, och ni skall finna eder rikligen belönade, på ett sätt som ni nu ej ens kan ana, icke allenast i den timliga förkofran, den ökade arbetsförmåga och afkastning, som man kan se med blotta ögonen, utan på ett mycket mera varmt och innerligt sätt, uti en känsla af förnöjdhet och trefnad äfven under rätt små omständigheter, som man skulle ha svårt att förklara, om det ej låge en djup sanning i det tyska ordspråket: "Friede ernährt, Unfriede verzehrt", — det är, friden när, ofriden förtär.

Och lika visst som det ordet står fast: människan lever icke allenast af bröd, lika visst gäller detta i en liknande

mening äfven om djuren. Tro icke, att detta är tomma inbillningar, det är en erfarenhet så gammal som gatan, och förr än ni har gjort ett försök, kan ni ej heller bedöma om jag har rätt eller ej.

Det skulle emellertid obeskrifligt glädja mig, om rätt många af eder eller, om möjligt, ni alla, föresatte eder att, hvar i sin mån, arbeta på att "friden på jorden" blefve en verklighet, åtminstone i vårt kära gamla Sverige. Tro ej, att ni därför behöfver försumma några pligter mot edra medmenniskor, dessa två saker kunna mycket väl gå hand i hand, och det ena är lika mycket en skyldighet som det andra. Hvem vet, om några år kommer jag kanske ännu en gång och frågar eder: nå, har ni försökt att göra som jag sade, och har ni kunnat märka någon olikhet både hos eder sjelfva och de djur ni haft att göra med? Och då hoppas jag, att ni alla dertill skall svara ett obetingadt: *Ja!*

R. F.

Hvad böra vi tänka om djuren, och huru skola
vi förhålla oss mot dem?

Om en dag ett under skulle hända
i naturens rike: om en enda
stråle af det ljus, som Gud oss gaf,
skulle lysa in i djurens skumma,
töckenhöljda själar, och de stumma
läppar kunde tala, o hvad jämmer
skulle ljuda öfver land och haf!

Jagadt villebråd, som dödstrött signar,
dragaren, som under bördan dignar,
fogeln, irrande kring plundradt bo,
tusen sinom tusen röster klaga:
"huru länge skola än vi draga
våra hårda herrars ok? Huru länge
skall vårt lif af deras nyck bero?"

Huru ofta skälvande vi kvida
under långa dödsqual — och vi lida
tröstlöst, utan ett odödligt hopp —
att den lärde forskarns möda lätta,
att en gosses grymhetslusta mätta,
att fördrifva tiden! Hvem kan tälja
alla lif som hjärtlöst offras opp!"

En det kan. Af himlens foglar alla
ej en enda ses till jorden falla
utan Han det vet, så Skriften lär;

Han "som fångst åt korparne bereder",
och "som liljorna på marken kläder",
och "de unga lejons hunger stillar",
för sitt verk en faders hjärta bär.

Oss Han satt att herrska öfver djuren,
dem att tjena oss. Han i naturen
oss en outtömlig skatt beredt.
Och som allt Han oss af kärlek gifvit,
utan förbehåll, Han äfven skrifvit
ej uti sin lag, men i vårt hjärta
budet, som skall häfda djurens rätt.

Ja, en hedersskuld till Gud vi äga. —
Vet du hvad en hedersskuld vill säga?
För den skulden *hedern* borgen är;
lag ej drifver in den, lag ej faller
sveckfull gäldenär, men honom gäller
likvisst domen: usling den, som håller
egen vinning mer än hedern kär!

Gånge nu en hvar till sig att fråga:
har jag rätt ett värnlöst djur att plåga?
Är det så min skuld jag gälda vill? —
Nej, från denna stund min sträfvan blifve
att Guds skyddslingar beskydda! Gifve
Han, "som icke en af dem förgäter",
Han, de svagas värn, sin hjälp härtill!

Nemo A—ö.

Svenska Allmänna Djurskyddsföreningens syften.

Föreningen arbetar för att hindra:

1. Det grymma och gagnlösa piskandet af djuren.
2. Påläggandet af för tunga och illa fördelade lass efter dragdjur, äfvensom hvarje slags plågsam öfveransträngning.
3. Användandet af sjukliga, skadade och svaga djur till arbete.
4. Svältfödandet af djur.
5. Grym behandling af djur under transport på jernvägar, ångbåtar, på landsvägar och stadsgator.
6. Utsättandet af klippta djur af alla slag för svårt väder under den tid hårväxten ännu icke börjat täcka huden.
7. Hvarje slags dålig behandling och plågande af djur.

Föreningen sträfvär att införa:

8. Bättre slagmetoder.
9. Bättre hofbeslag än det dåliga och vårdslösa, som allmänt användes.
10. Tillgång på friskt vatten och dryckeshoar för djur vid alla sådana ställen, der djur ofta passera eller samlas.
11. Bättre lagar mot djurens misshandling.

Föreningen önskar derjemte att förmå:

12. Barn att vara ömma och mänskliga mot alla slags djur.
13. Lärare att inskräpa hos alla sina lärjungar pligten af att behandla djuren väl.
14. Talare, författare och förläggare att framhålla denna pligt för allmänheten.

15. Kuskar och beridare att iakttaga välvillighet och godhet i stället för hårdhet och våldsamhet.
16. Hästägare att hindra det deras gamla trotjenare, sedan de tjenat ut, falla i dåliga händer.
17. Djurägare i allmänhet att noga öfvervaka det deras djur erhålla sitt foder på bestämda tider och i tillräcklig mängd.
18. Folket i allmänhet att skydda foglar och deras nästen.
19. Barn och fullvuxna att inhemta kunskap om djurens byggnad, vanor, förstånd, egenskaper och dygder.
20. Fruntimmer att vid uppfostran gynna utvecklingen af välvilja mot djuren hos alla klasser af befolkningen.
21. Hvar och en att till polismyndighet eller föreningen anmäla alla de misshandlingar af djur som de bevittna.
22. Hvar och en att inträda uti föreningar mot djurplågeri samt att befordra sin egen moraliska öfverlägsenhet genom ett mera välvilligt och rättvist behandlande af djuren än som hittills i allmänhet utöfvats.
23. Välsinnade personer att med råd och dåd understödja föreningens sträfvanden.

Styrelsen har trott sig finna ett godt medel att förekomma förbrytelser mot djuren uti den fruktan, för hvilken dylika brottslingar alltid måste känna sig utsatta, då de veta, att alltid en möjlighet förefinnes, det de personer, som iakttaga utbrotten af deras onda lynne, lätt kunna anmäla dem till beifran för domstol, särdeles som man kan hoppas att tidningarne hvar och en i sin stad öfverlemna åt offentligheten namnen på dem, som så glömma sina pligter mot de stackars försvarslösa djuren.

Anmälan.

Djurvännen, Svenska Allmänna Djurskyddsföreningens tidskrift, skall göra till sin uppgift att genom uppsatser om djuren, deras lif och deras ändamål väcka kärlek och deltagande för dem; den skall påvisa de ganska många sätt, på hvilka djuren dels medvetet, dels omedvetet utsättas för misshandel och vanvård; den skall anvisa utvägar, genom hvilka dessa mångfaldiga djurplågade åtgärder kunna ersättas genom mildare och ändamälsenligare; den skall sträfva ått ådagalägga, huruledes misshandlingen alltid motverkar de ändamål, för hvilka djuren underhållas, och den skall derjemte söka att hos *alla* väcka den redan hos hvarje ädlare natur klara öfvertygelsen, att djuren ej äro känslolösa maskiner, utan liksom vi erfara både kroppens och själens smärtor och att det gagn vi af dem åtnjuta ålägger oss emot dem förpligtelser, som vi för vår egen skull måste vara måna att uppfylla.

Texten skall i hvarje nummer åtföljas af minst tvänne, ofta kanske flera, *illustrationer*.

Tidskriften skall alltid tacksamt mottaga och honorera insända artiklar, som falla inom de gränser den föresatt sig, och böra sådana adresseras till *Red. af Djurvännen, Stockholm, Kaptensgatan N:r 1*.

Tidskriften utkommer hvarje månad med ett nummer och kostar 2 kronor för hel årgång, postarvodet deri inberäknadt. Vid direkt reqvosition hos *Djurvännens Expedition, Stockholm*, af flere exemplar på en hand, lemnas hvart *femte* exemplar gratis. *Expeditionens* adress är Mäster Samuelsgatan 57, Stockholm.

Redaktionen.

Svenska Alimänna Djurskyddsföreningens styrelse

består för närvarande af

Hr Greve C. M. Björnstjerna.

Ordförande.

Hr Dr O. von Feilitzen. Hr Prof. C. A. Lindquist. Hr Prof. E. Morell.

Hr E. Norstedt. Frih. Ludv. von Platen. Hr Fr. von Rothstein.

Skattmästare.

Fru J. Sebardt. Hr Dr P. A. Siljeström. Hr Prof. G. W. Sjöstedt.

f. Göransson,

Sekreterare.

